

Till Arbetsmiljöverket, generaldirektör Erna Zelmin-Ekenhem

Arbetsmiljöverket har 25 januari meddelat att man inte kommer att genomföra den tidigare aviserade sänkningen (halveringen) av gränsvärdet för kvarts. Som skäl anförs att man "bedömer att i nuläget är en sänkning av gränsvärdet inte den effektivaste metoden för att sänka exponeringen" samt att hälsovinster enligt en EU-rapport är försumbara för lungcancer och att silikosfallen ändå minskar (enhetschef Jens Åhman, personligt meddelande).

Flera punkter i resonemanget är anmärkningsvärda och oroande.

- 1) *Gränsvärden som medel för att förebygga arbetssjukdomar*
Reglering av exponeringen för kemikalier med gränsvärden som ger anställda och företag en tydlig information om vilka lufthalter som inte får överskridas är en allmänt vedertagen grundpelare för att begränsa arbetssjukdomar orsakade av kemikalier. Strategin har gradvis utvecklats och i vår omvärld (bl a i Frankrike och Tyskland och i Europaparlamentets arbete mot yrkesorsakad cancer) har man blivit alltmer aktiv på området. Det går inte att med sina sinnen uppfatta vad som är en "säker" nivå för exponering och det är orimligt att företag och anställda själva skall bedöma hur hög exponering som skall tolereras på arbetsplatsen. Bindande gränsvärden behövs för att skapa en gemensam norm så att enskilda företag inte kan skaffa sig konkurrensfördelar genom en farlig arbetsmiljö. Staten agerar genom att sätta en gemensam norm eftersom marknaden inte själv kan förväntas göra detta. När det finns gränsvärden som är uppdaterade och följer kunskapsläget blir det "lätt att göra rätt".
- 2) *Sjukdomsbördan från kvartsexponering är betydande.*
Det mest gedigna underlaget har utarbetats av den amerikanska arbetsmiljömyndigheten (OSHA 2016¹). En omräkning till svenska förhållanden ger vid handen att yrkesmässig kvartsexponering till följd enbart av lungcancer, silikos, KOL och njursjukdom orsakar flera hundra dödsfall per år. Därtill kommer dödsfall i hjärtinfarkt, lunginflammation och autoimmun sjukdom (som reumatoid artrit) där kunskapsunderlaget inte är tillräckligt för att med någorlunda säkerhet skatta antalet orsakade fall.

¹ Occupational Exposure to Respirable Crystalline Silica. Federal Register / Vol. 81, No. 58 / Friday, March 25, 2016 / Rules and Regulations. Occupational Safety and Health, Department of Labor, Administration [Docket No. OSHA-2010-0034] RIN 1218-AB70. En mer lättillgänglig sammanställning av sjukdomsbördan har, baserad på detta dokument, sänds in till verket som komplettering till tidigare avgivet remissvar. Den finns tillgänglig på <http://www.symf.nu/wp-content/uploads/2017/09/Kvartsexponering-komplettering-SYMF.pdf>.

3) *Varför behöver gränsvärdet sänkas?*

Exponeringsnivåerna för kvarts behöver pressas ner kraftigt, ned till en fjärdedel av det nuvarande gränsvärdet för att komma under de nivåer som visats öka risken för silikos och lungcancer. Eftersom endast en mindre del av de som är exponerade för kvarts arbetar vid så höga nivåer som det nuvarande gränsvärdet, men betydligt fler vid nivåer mellan halva gränsvärdet och en fjärdedel av gränsvärdet, kommer de riktigt stora hälsovinster på samhällsnivå först när man sänker till en fjärdedel². Men en halvering av gränsvärdet är ett första och nödvändigt steg och kan beräknas spara 16-30 dödsfall per år och förebygga 22-40 insjuknanden i silikos.

4) *Det finns ett individuellt rättighetsperspektiv som inte kan förbises³.*

För de arbetare som ett helt arbetsliv arbetar vid den nuvarande gränsvärdesnivån på 0,1 mg kvarts/m³ luft, är bedömningen (OSHA 2016) att omkring 150 av 1000 (15%!) kommer att dö i en sjukdom (lungcancer, KOL, silikos, njursjukdom) orsakad av kvartsexponeringen. Detta är en uppenbart oacceptabel risknivå. Den verkliga risken är sannolikt högre eftersom hjärtinfarkt, lunginflammation och autoimmun sjukdom återigen inte kunnat räknas in. Om man istället arbetar hela sitt arbetsliv i en hälften så hög kvartshalt (den sänkta nivå som Arbetsmiljöverket nu retirerar från) är risken fortfarande kraftigt förhöjd, men ca 45% lägre. Det är en viktig skillnad för den enskilde.

Arbetsmiljöverkets resonemang kring kvarts är en del av vad som framstår som en generell och djupt oroande policyförändring vad gäller kemiska hälsorisker. Den avspeglas i att den svenska expertgruppen för vetenskapliga underlag för hygieniska gränsvärden har lagts ner, resultat från obligatoriska mätningar skall inte längre rapporteras in till Arbetsmiljöverket, i en ny kvartsföreskrift tas mätobligatoriet bort och databasen som anger vilken metod som skall användas vid mätning av de kemikalier som finns på gränsvärdeslistan läggs ner. Denna policy, bort från gränsvärden och mätningar på arbetsplatsen för att kontrollera exponeringen för kemikalier, saknar grund i vetenskap och beprövad erfarenhet. Den äventyrar de framsteg som gjorts i kontrollen av kemiska hälsorisker under de senaste 30-40 åren. Det blir svårare för företag och anställda att veta när en arbetssituation är farlig och det blir svårare att göra rätt. Alla är förlorare på en sådan utveckling.

De nationella organisationer som företräder arbetsmedicinare, företagsläkare och yrkeshygieniker, akademiska företrädare för ämnena och de arbets- och miljömedicinska klinikerna, har vid upprepade tillfällen varnat för den här utvecklingen, i direkta samtal, vid möten och konferenser, i remissvar och i debattartiklar. När det gällde asbestexponering i arbetslivet vet vi att klyftan mellan kunskap och omsättning av kunskapen i praktisk handling hade ett oacceptabelt pris. När det gäller kvarts är epidemin tystare för den största sjukdomsbördan är sådana sjukdomar man också kan få av andra skäl. Det gör problemet mer svårgripbart – men inte mindre allvarligt.

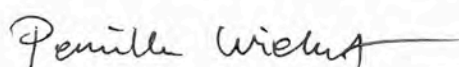
² Den internationellt normbildande organisationen American Conference of Governmental Industrial Hygienists (ACGIH) fastställde 2006 att gränsvärdet bör vara högst en fjärdedel av det svenska. EU:s Scientific Committee on Occupational Exposure Levels (SCOEL) rekommenderade redan 2003 att gränsvärdet för kvarts ska understiga 0,05 mg/m³ och skärpte 2016 rekommendationen till 0,025 mg/m³. Den amerikanska arbetsmiljömyndigheten OSHA sänkte 2016 kvartsgränsvärdet till 0,05 mg/m³.

³ Rätten till hälsosamma, säkra och värdiga arbetsförhållanden, artikel 31 i EUs stadga om de grundläggande rättigheterna

Vi, praktiker och forskare på området, beklagar djupt det fattade beslutet att inte sänka gränsvärdet för kvarts och har med denna skrivelse klarlagt den sjukdomsburden det innebär för den enskilde och för samhället.

Vi vill vidare gemensamt starkt uppmana Arbetsmiljöverket att i enlighet med den samsyn som finns bland praktiker och forskare på området uppvärdera gränsvärdenas betydelse för en säker kemisk arbetsmiljö, liksom betydelsen av en god evidensbaserad uppföljning av efterlevnaden, vilket i dagsläget ofta kräver mätningar⁴.

För nedanstående organisationer och akademiska företrädare

Pernilla Wiebert, ordförande

Svensk yrkes- och miljöhygienisk förening

Pernilla.wiebert@ki.se

Undertecknare

Svensk yrkes- och miljöhygienisk förening genom Pernilla Wiebert, ordförande

Svensk arbets- och miljömedicinsk förening, genom Kristina Jakobsson, ordförande

Svenska företagsläkarföreningen, genom Jan Rosén, ordförande

Sektionen för arbets- och miljömedicin, Svenska läkaresällskapet, genom Gun Johansson, ordförande

Verksamhetscheferna för de arbets- och miljömedicinska klinikerna i Sverige:

Maria Albin, Centrum för arbets- och miljömedicin, Stockholm

Richard Davidsson, Arbets- och miljömedicin Syd, Lund

Lars Modig, Arbets- och miljömedicin, Umeå

Kerstin Norman, Arbets- och miljömedicin, Örebro

Teresia Nyman, Arbets- och miljömedicin, Uppsala

Helena Sandén, Arbets- och miljömedicin, Göteborg

Bengt Ståhlbom, Arbets- och miljömedicin, Linköping

⁴ Betydelsen av mätningar, jämfört med riskscenarier och riskmodelleringsverktyg framgår av nyligen genomförda empiriska studier i Sverige. Behovet att mätningar är särskilt starkt för de ämnen som är skadliga vid låga nivåer, som t ex kvarts. (http://portal.research.lu.se/portal/files/37105703/Kappa2017_12_21_a.pdf)

Mats Bohgard, professor i arbetsmiljöteknik, Avdelningen för ergonomi och aerosolteknologi, Lunds tekniska högskola

Gunnar Johanson, professor i arbetsmiljötoxikologi, Institutet för miljömedicin, Karolinska institutet

Per Gustavsson, professor i arbets- och miljömedicin, Institutet för miljömedicin, Karolinska institutet

Håkan Westberg, professor i kemi, Människa teknik miljö, Örebro universitet

För kännedom

Arbetsmarknadsdepartementet, Statssekreteraren

Svenskt näringsliv, Bodil Mellblom

Landsorganisationen i Sverige, Malin Wreder

Arbetsmarknadsutskottet, Riksdagen, Ordförande